

„HOL VAN A BOLDOGSÁG, MI VAN A BOLDOGSÁGGAL?”

Mán-Várhegyi Réka: *Boldogtalanság az Auróra-telepen*

■ Mán-Várhegyi Réka novelláinak szereplői vidéki és városi értelmiségiek, középkorúak, idősek, kamaszok, kapuzárásai pánikban szenvedő férfiak és nők. A kötet novelláiban nincsenek sem ismétlődő szereplők, sem pedig ismétlődő helyszínek, ami azonban mégis szorosra fűzi ezeket a szövegeket, az a kilátástalanság, a boldogtalanság, a folytonos feszültség, az identitás keresésére és a mindennapi, konvencionális helyzetekből való kilépésre tett sikertelen kísérletek sorozata.

Az egyik legerősebb összekötő elem talán a család motívuma, amely végigvonul az egész kötetben. Majdnem minden novellában meghatározó szerepet játszik a szereplők sorsának további alakulásában. A család mint a lelki terror, az érzelmi zsarolás, a megfosztottság, a szeretetlenség, a nyomasztó légkör, az erőszak, a másik feletti uralkodás, a meg nem értés, az elnyomás, a szerepjátékok zűrös hálója jelenik meg, ami mintegy előre meghatározza a szereplők életének minden mozzanatát. Olyasvalami, amiből nem lehet (büntetlenül) kilépni. A *Viszlát, kamaszok!*-ban olyan kisközösség, amelynek öröksége a „szeretetlenség, háj, kulturálatlanság”, és ahol az elbeszélő kislány első gondolatai a világról, hogy: „kövér, aranyeres családba születtem egy kétpejtű ikerpár fiatalabbik tagjaként. Panni és én kamaszkorunkra tohonya krumpliszákokká váltunk, saját szüleink lettünk egy számmal kisebb méretben.” Ugyanez jelenik meg a *Két puha pofon* című novellában, ahol a középkorú hazalátogató nőt úgy kezelik idős szülei, mint kamaszlányt, aki nem mondhat ellent édesanyjának, s ha mégis megteszi, annak két „atyai” pofon a következménye; vagy az *Idegenek az éjszakában* című szövegben, ahol az anya maga mellé láncolja a lányát, később pedig betegségét felhasználva zsaro-

lással igyekszik hazalátogatásra, majd maradásra kényszeríteni fiúgyermekét.

További kapcsolódási pont lehet az identitásnak, a „ki vagyok én?” kérdésnek a megjelenése, amely a legtöbb novella alapproblémáját képezi. Az önmagaság keresése erőteljesen összekapcsolódik a megszokottságból, rutinszerű életvitelből való kilépés eseményével. Azonban ha adódik is olyan szituáció, ami kimozdítatná ezeket a szereplőket a megszokottság állapotából, vagy nem mernek vele élni, vagy ha élnek vele, végül mégis mindent visszazökkentenek a régi kerékvágásba (pl. *A portré* című novellában megjelenő idős apa új kapcsolatba kezd, de csakhamar kilép belőle, ugyanúgy folytatva az életét, mint azelőtt élt; a *Mária nem bírja a meleget* című szöveg háziasszonya pedig férje és gyermekei távollétében szórakozni indul fiatalkori ismerősével, azonban azt sejtjük, hogy a viszony nem jön létre, csak egy fotó őrizt ezt az alkalmat, piros ruhában és éjfélete csizmában, „ami később még jól jöhet”). Mind változásra vágnak, arra, hogy új helyet találjanak maguknak a világban, de ezért vagy nem hajlandóak kockázatot vállalni, vagy ha mégis megteszik, akkor a stabilitás, a bizonyosság, a megszokottság hiánya válik elviselhetetlenné számukra. Körkörösén ismétlődik minden (például *Jövőre az Adriára megyünkben*) – kísérlet a kitörésre és visszazuhanás a kilátástalanság kényszerű állapotába.

Egy másik megoldás, amiben a kilépésre való törekvés szépen kibomlik, az egyes szereplőknek másvalaki testében ébredése vagy a másik nézőpontjának, képességeinek birtoklása (ennek is tulajdoníthatunk kötetsszerzőve jelentőséget, a három részre tagolt kötetben mindannyiszor a fejezetzáró novellákban jelenik meg). A másként ébredni leitmotív

(*A csatárnő bal lába életveszélyes*, Gyökér, *Jó hit, rossz szerencse*) mindannyiszor a magamból való kilépés, a magamat egyszerre kívülről és belülről látás eseményére irányul, a másik nézőpontjába, testébe való behelyezkedés mint a megérteni és megismerni akarás aktusa jelentkezik. Az identitáscsere a nemi szerepek lebontásának alakzataként is funkcionál, például *A csatárnő bal lába életveszélyes* című szövegben az addig a pálya szélén olvasgató feleségből egy csapásra világszerte elismert futballjátékos válik, aki megszünteti az átjárhatatlanságot a női és férfi foci között, reklámcégeknek dolgozik, sorra igazolják le a népszerűbbnél népszerűbb csapatok, s akinek férje a háttérben tevékenykedve az UNICEF nagyköveteként Afrikába látogat, otthon várja örökbefogadott gyerekeikkel, és a sikeres feleségről elnevezett alapítványt igazgatja.

Szintén kötetsszervező elemként léphet fel a test és az ahhoz való viszony. A test fetiszizálására, a testkultuszra való rámutatás a szövegek egyik fontos komponense, a fiatalság megőrzésére tett kísérletek például rendre kudarcba fulladnak vagy nevétségessé válnak (*Idégenek az éjszakában*, *Az ihlet súlya*, *Bűz*). A gyermeki és öregkori szexualitás, a nemiség felfedezése, a meztelenség, a test és a hozzánk kapcsolódó szégyen és tabu feloldása (*A fekete pont*, *A portré*) is rendkívül izgalmas ezekben a novellákban. Ha van olyan pont, amelyben a traumát traumaként érzékeli a szereplők, az általában a testhez kapcsolódik valamilyen módon.

Külön érdeme ezeknek a novelláknak a nyelvi sűrítettség és tömörség, a humor és az éles ironia, a feszes szerkezet, a vál-

tozatos narrációs technikai eljárások (például a behelyezkedés, a folytonos nézőpontváltás megoldásai a *Jó hit, rossz szerencsében* vagy a *Portré* című novella szándékosan rontott, az elbeszélés sodró menetét – a cselekmény szintjén is – megakasztó, kimozdító váltásai). A finom humor és ironia azonban mégse oldja fel a tragikumot. A szövegek mindenikéből hiányzik a csattanó, amitől még sokkal nyomasztóbbá válik ez a világ. A csattanók elhagyása ugyanis előrevetít két lehetséges irányvonalat: vagy az történik, hogy ezzel csupán elodázódik a tragédia, ami a szereplők életének egy adott pontján szükségszerűen be fog következni, így az időleges felfüggesztettség állapota még inkább elviselhetetlennek látszik, vagy pedig az, hogy a tragédia egyáltalán nem következik be, mert nem következhet, ugyanis ez egy olyan világ, amelyikben az embereknek nincsen tragédiájuk, mert a tragédiák el sem tudnak kezdődni. A tragikus esemény bekövetkezése jelenthetne valamilyen kiutat az eleve adottnak tűnő, determinisztikus kilátástalanságból, az individuummként való kiemelkedés egyik módja lehetne, és mégsem válik azzá. *A Viszlát, kamaszkor!* című novella elbeszélője és ikertestvére például „rendes sebre vágynak”, égő cigarettát eloltani a felkaron, az arcon.

Mán-Várhegyi Réka első kötete erős pályakezdés, a boldogtalanság által belakott és szorosra fűzött világok lenyomata, ahol a traumát nem lehet traumaként meg- és átélni, s a legnagyobb tragédia, hogy nincsenek is tragédiák, mert valódi sorsok sincsenek.

Kész Orsolya